

Mariusz Załucki

Uniwersytet Ignatianum w Krakowie, Polska

mariusz.zalucki@ignatianum.edu.pl

ORCID: 0000-0002-3338-3832

Beata Stępień-Załucka

Uniwersytet Rzeszowski, Polska

beata@kpmz.pl

ORCID: 0000-0003-1802-680X

Wybrane aspekty prawne transseksualizmu w Hiszpanii

Selected Legal Aspects of Transsexualism in Spain

Abstract: The issue of gender reassignment has been the subject of increasingly intense public debate for some time now. Different legislatures respond to the signals coming from these debates in different ways: some legal systems have already regulated these issues, while others have not yet been able to choose the optimal legislative solution and still do not specify many issues in the applicable law. One of the legal systems where the issue of the legal regulation of transsexuality arises from time to time is Polish law, which, however, lacks comprehensive regulation of this matter. Over the years, the legislature has considered various drafts on this subject with varying intensity, but has not yet decided to introduce any legal regulation; the impression is given that Poland is still searching for the optimal solution to the problem of gender reassignment. Spain, one of the countries with extensive experience in this area, has legislation that currently contains very progressive and controversial legal regulations on transsexuality. Its basic principles may be valuable in further Polish discussions on the optimal shape of legislation in this area; this article therefore presents these solutions, describing their historical development, current wording and the first practical controversies related to their everyday application. The aim is to outline the gender reassignment procedure in Spain. The article is based on a dogmatic-legal analysis of Spanish regulations concerning gender reassignment, supplemented by an analysis of doctrine and case law, as well as elements of a functional and comparative legal perspective.

Keywords: gender, gender reassignment, gender reassignment procedure, transsexualism, personal identity

Słowa kluczowe: płeć, zmiana płci, procedura zmiany płci, transseksualizm, tożsamość osobista

Wprowadzenie

Problematyka transseksualizmu, zmiany czy korekty płci (w tej mierze używane są różne określenia), do niedawna rzadko zauważana naukowo i społecznie, od pewnego już czasu staje się przedmiotem rozmaitych debat. Zarówno w Polsce, jak i na świecie zagadnienie to zyskuje doniosłość, mnożąc jednocześnie istotne problemy praktyczne, choćby dlatego, że ustawodawstwa wielu państw nie są przygotowane na konsekwencje związane z obecnymi możliwościami medycyny (Będziejewska-Michalska, 2024). Widać to w wielu aspektach także i w naszym kraju, gdzie mimo pojawiających się niekiedy projektów ustaw brak szczegółowej regulacji procedury zmiany płci, a orzecznictwo sądowe zajmuje się w zasadzie wyłącznie kwestiami natury procesowej. Świadczy o tym choćby niedawna uchwała pełnej Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z 4 marca 2025 r., III CZP 6/24, w której odstąpiono od zasady prawnej uchwalonej przez Sąd Najwyższy 22 czerwca 1989 r., III CZP 37/89 i zdecydowano, że żądanie zmiany oznaczenia płci w akcie urodzenia podlega rozpoznaniu przez sąd w postępowaniu nieprocesowym przy zastosowaniu w drodze analogii art. 36 ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego.

Z pewnością nie jest to ostatnia wypowiedź Sądu Najwyższego w tym obszarze, tak jak i nie jest to rozwiązanie o charakterze kompleksowym. Na dzisiaj, z punktu widzenia ustawodawcy, poszukiwania optymalnego rozwiązania legislacyjnego dotyczącego procedury zmiany płci w Polsce – jak można sądzić – jeszcze trwają (Załucki, 2022). Nie jest to zresztą obszar dyskutowany na poziomie legislacyjnym z jakąś szczególną intensywnością, choćby dlatego, że materia ta jest niezmiernie kontrowersyjna i trudno o jednomyślne stanowisko wszystkich decydentów. Już z tej przyczyny – jak się wydaje – sięgnięcie do rozwiązań prawa obcego, by zaprezentować możliwe ujęcie legislacyjne omawianego zagadnienia, jest usprawiedliwione. Prezentacja modelu obcego pozwala bowiem na skonfrontowanie istniejących rodzimych pomysłów legislacyjnych z zewnętrznym trendem i dokonanie oceny co do tego, czy w prawie obcym istnieją rozwiązania, które można by spróbować emulować do prawa polskiego (Cserne, 2011).

Jednym z państw, które dotychczas uregulowało omawianą tu materię, jest Hiszpania. Jak wiadomo, jej historia przeplatana była różnymi nurtami politycznymi, od liberalnych po konserwatywne, a ich odzwierciedleniem jest m.in. obecny kształt parlamentu będący także odbiciem światopoglądowym społeczeństwa, które – mimo wielu różnic – w jednej kwestii pozostaje niezwykle zjednoczone: kwestii liberalizacji prawa dotyczącego zmiany płci i rozszerzania praw osób LGTB+ (Hernandez, 2024). Trzeba bowiem przypomnieć, iż już w 2007 roku Hiszpania zadziwiła Europę, wprowadzając prawną procedurę zmiany płci (Anarte, 2022). Niemniej jednak, piętnaście lat po jej przyjęciu, istniejąca tam regulacja prawna – w ocenie wielu – nie spełniała oczekiwań społecznych, co kolejny skłoniło tamtejszego ustawodawcę do uchwalenia nowego prawa (Sánchez-Holgado i in., 2024).

Przedmiotem niniejszej wypowiedzi będzie prezentacja hiszpańskich doświadczeń legislacyjnych w zakresie procedury zmiany płci, co zdaje się interesującym punktem odniesienia dla dyskusji toczony od czasu do czasu w Polsce¹. Tekst nie ma przy tym za przedmiot oceny stanu polskiego ustawodawstwa, a jedynie przedstawienie regulacji obcych, w których zbliżone rozwiązania funkcjonują. Dlatego celem niniejszej wypowiedzi jest próba nakreślenia, na czym polega procedura zmiany płci w Hiszpanii, a nie odpowiedź na pytanie o zdatność przeniesienia regulacji hiszpańskich na grunt polski. W artykule zastosowano metodę dogmatycznoprawną, polegającą na analizie obowiązujących przepisów prawa hiszpańskiego, w szczególności ustawy nr 3/2007 oraz ustawy nr 4/2023 (*Ley Trans*), a także relewantnego orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego. Uzupełniająco wykorzystano metodę analizy doktrynalnej oraz elementy metody funkcjonalnej, służące ocenie praktycznych skutków przyjętych rozwiązań normatywnych. Całość rozważań osadzono w perspektywie prawnoporównawczej, traktując prawo hiszpańskie jako punkt odniesienia dla szerszej refleksji nad współczesnymi modelami regulacji tożsamości płciowej.

1. Pierwsza hiszpańska ustawa z 2007 r. umożliwiająca zmianę płci

Rozważania na temat aktualnej regulacji prawnej transseksualizmu w Hiszpanii należy rozpocząć od przypomnienia, że 15 marca 2007 r. hiszpański parlament przyjął ustawę 3/2007 dotyczącą możliwości zmian wpisu do rejestru stanu cywilnego w zakresie płci danej osoby². W tamtym czasie było to wynikiem, jak podkreślano w literaturze, „postępowego trendu” (Díaz Fraile, 2009): jak też odpowiedzią na rozbieżności, które istniały w orzecznictwie związanym z procedurą cywilną dotyczącą korekty płci (Lloveras i Ferrer, 2008). W preambule do tej ustawy można przeczytać m.in., że miała ona na celu uregulowanie warunków niezbędnych do zmiany wpisu dotyczącego płci osoby w rejestrze stanu cywilnego, gdy wpis ten nie odpowiada prawdziwej tożsamości płciowej danej osoby (González, 2007). Wskazano, iż transseksualizm, uznawany za zmianę tożsamości płciowej, został już szeroko zbadany przez medycynę i psychologię. Wyjaśniono, że jest to rzeczywistość społeczna, która wymaga reakcji ustawodawcy, aby można było zmienić pierwotny wpis płci

1 Można tutaj przykładowo wskazać, że w 2013 r. do Sejmu VII kadencji wpłynął poselski projekt ustawy o uzgodnieniu płci (druk Sejmowy nr 1469), który został uchwalony 23 lipca 2015 r., przyjęty następnie z poprawkami przez Senat 7 sierpnia 2015 r., uchwalony ostatecznie z częścią poprawek przez Sejm 10 września 2015 r. i zawetowany przez Prezydenta 2 października 2015 r. Także obecnie trwają prace nad założeniami do kolejnego projektu ustawy. W 2024 r. Minister Sprawiedliwości zdecydował o potrzebie przyjęcia takiej ustawy, pomysł został wsparty także przez Ministra ds. równości, a rząd zaplanował wprowadzenie prac nad ustawą do wykazu prac legislacyjnych (zob. np. *Rząd planuje ustawę...*, 2025).

2 Ley 3/2007, de 15 de marzo, reguladora de la rectificación registral de la mención relativa al sexo de las personas, BOE-A-2007-5585.

w rejestrze w celu zapewnienia swobodnego rozwoju osobowości i godności osób, których tożsamość płciowa nie odpowiada płci, z którą zostały pierwotnie zarejestrowane. Stwierdzono, że zgodnie z rozwiązaniami tej ustawy sprostowanie płci w aktach stanu cywilnego ma na celu potwierdzenie jako faktu już zaistniałej zmiany tożsamości płciowej, tak aby zagwarantować pewność prawną i wymogi interesu ogólnego. W tym celu przyjęto, że zmiana tożsamości musi zostać należycie potwierdzona, a sprostowanie w rejestrze zostanie dokonane zgodnie z przepisami dotyczącymi aktów urzędowych rejestru stanu cywilnego. Zauważono przy tym, że na skutek wejścia ustawy w życie Hiszpania dołączyła do grona krajów, które posiadają szczególne przepisy zapewniające ochronę i pewność prawną osobom transseksualnym, u których prawidłowo zdiagnozowano potrzebę skorygowania pierwotnego wpisu płci w rejestrze, sprzecznego z ich tożsamością płciową (Ortega Arjonilla, 2014).

Przyglądając się rozwiązaniom szczegółowym tej ustawy, trzeba zauważyć, iż nie zdefiniowała ona terminu „płeć”, natomiast w art. 1 ust. 2 określiła zakres podmiotowy i przedmiotowy swojego zastosowania, wskazując, iż każda osoba posiadająca obywatelstwo hiszpańskie, pełnoletnia i posiadająca wystarczającą do tego zdolność może wystąpić o sprostowanie wpisu dotyczącego płci w rejestrze stanu cywilnego (płeć, podobnie jak w Polsce, jest w Hiszpanii elementem ujawnianym w aktach stanu cywilnego). Takie sprostowanie płci miało przy tym pociągać za sobą zmianę imienia i nazwiska osoby, tak aby nie było niezgodne z jej płcią zarejestrowaną (Lloveras i Ferrer, 2008). W art. 2 ust. 1 ustawy przesądzono z kolei, że sprostowanie wpisu dotyczącego płci w rejestrze ma być rozpatrywane i zatwierdzane zgodnie z zasadami ustanowionymi w ustawie o rejestrze stanu cywilnego z 8 czerwca 1957 roku³. Dlatego w art. 3 zdecydowano, iż właściwym organem do rozpatrywania wniosków o sprostowanie wpisu dotyczącego płci w rejestrze stanu cywilnego będzie urzędnik stanu cywilnego właściwy dla miejsca zamieszkania wnioskodawcy. Sprostowanie wpisu miało zaś następować na podstawie wniosku służącemu wykazaniu, iż u wnioskodawcy zdiagnozowano dysfориę płciową, co miało być udowodnione za pomocą zaświadczenia lekarskiego, które jednocześnie powinno potwierdzać, że: 1) istnieje dysonans między płcią biologiczną pierwotnie wpisaną do rejestru a tożsamością płciową odczuwaną przez wnioskodawcę lub płcią psychospołeczną, a także to, że dysonans ten jest stabilny i trwały; 2) nie istnieją zaburzenia osobowości, które mogłyby mieć decydujący wpływ na istnienie wskazanego dysonansu. W tym zakresie konieczne było uprzednie poddanie się leczeniu przez wnioskodawcę przez okres dwóch lat w celu dostosowania cech fizycznych do cech odpowiadających deklarowanej płci. Akredytacja zgodności z tym wymogiem musiała być przy tym także dokonana za pomocą zaświadczenia lekarskiego. Do zmiany wpisu płci w rejestrze nie wymagano przy tym, aby leczenie medyczne obejmowało operację zmiany płci (zob. art. 4 ust. 1 i 2 ustawy) (Bustos Moreno, 2008).

3 Ley de 8 de junio de 1957 sobre el Registro Civil, BOE-A-1957-7537.

Według treści art. 5 ust. 1 ustawy decyzja o sprostowaniu wpisu dotyczącego płci w rejestrze miała skutki konstytutywne od momentu dokonania wpisu. Sprostowanie wpisu w rejestrze umożliwiało danej osobie korzystanie ze wszystkich praw wynikających z jej nowego statusu. Zmiana płci i podążająca za tym zmiana imienia nie powodowały przy tym zmiany praw i obowiązków przysługujących osobie, jakie ta nabyła przed wpisaniem zmiany do rejestru (art. 5 ust. 2 i 3 ustawy).

Ustawa precyzowała więc w Hiszpanii reguły prawne, jakim podlegał transseksualizm, stanowiąc wydarzenie historyczne. Był to pierwszy raz, gdy w tamtejszym systemie prawnym uznano prawo osób transseksualnych do tożsamości płciowej. Wprowadzono w tym zakresie konkretną procedurę, opartą na działaniu organów administracji (urzędy stanu cywilnego), jednocześnie nie wprowadzając wymogu operacji zmiany płci (Lloveras & Ferrer, 2008).

Mimo atrakcyjności tego rozwiązania legislacyjnego dla niektórych środowisk (jak mogłoby się wydawać) ustawa ta była raczej krytykowana i w 2023 r. została uchylona. Argumentowano m.in., że podstawowym powodem dla konieczności zmiany pierwszej tamtejszej regulacji prawnej transseksualizmu było to, że prawo nie spełniało oczekiwań społecznych dotyczących procedury zmiany płci. Przeciwno uchylonej ustawie sformułowano trzy główne zarzuty. Pierwszy z nich dotyczył podmiotowego wyłączenia z zakresu jej stosowania osób małoletnich, w sytuacji, gdy posiadały one „wystarczającą dojrzałość” i znajdowały się w „stabilnej sytuacji transseksualnej” (Martín Azcano, 2016). Drugi zarzut dotyczył podmiotowego wyłączenia z zakresu jej stosowania osób transseksualnych znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji, tj. osób niepełnosprawnych lub niesamodzielnich, cudzoziemców, osób starszych lub bezdomnych. Trzeci zaś zarzut odnosił się do samej procedury zmiany płci, a mianowicie obowiązków wynikających z art. 4 tej ustawy (Camacho Zambrano, 2017). Środowiska LGBT+ zwróciły m.in. uwagę, że w zaktualizowanej w 2018 r. Międzynarodowej Klasyfikacji Chorób Światowej Organizacji Zdrowia (ICD-11) transseksualizm nie jest uznawany za dolegliwość lub zaburzenie psychiczne lub behawioralne, stan związany ze zdrowiem seksualnym, dysfunkcją seksualną czy zaburzenie związane z dolegliwościami seksualnymi (Krawczyk & Święcicki, 2020). W praktyce, zdaniem wskazanych środowisk, „depatologizowało” i „destygmatyzowało” sytuację osób transseksualnych, zmieniało jej postrzeganie (z perspektywy praw człowieka), a tym samym potwierdzało zasadność wprowadzenia dalej idących zmian w tamtejszym prawie (del Mar Heras Hernández, 2024).

W odniesieniu do ustawy z 2007 r. wypowiedział się także hiszpański Trybunał Konstytucyjny, który w wyroku z 19 lipca 2019 r., STC 99/2019 (BOE-A-2019-11911) uznał, że ograniczenie dostępu do zabiegu zmiany płci dla osób małoletnich jest niezgodne z hiszpańską konstytucją. W sprawie zakwestionowano m.in. niezgodność przyjętych w ustawie rozwiązań podmiotowych z następującymi standardami konstytucyjnymi wynikającymi z hiszpańskiej konstytucji: art. 15 (prawo do integralności fizycznej i moralnej), art. 18 ust. 1 (prawo do prywatności), art. 18 ust. 4 (ogranicze-

nie przetwarzania danych) i art. 43 ust. 1 (prawo do ochrony zdrowia) w związku z art. 10 ust. 1 (godność osoby i swobodny rozwój osobowości). W uzasadnieniu tego orzeczenia Trybunał wskazał m.in., że podmioty wyłączone z możliwości zmiany płci podlegają bardzo istotnym ograniczeniom wskazanych konstytucyjnych praw podmiotowych. Ograniczenia te dotyczą dóbr konstytucyjnych o najwyższej doniosłości i ulegają zastrzeżeniu, gdy małoletni osiągnie „wystarczającą dojrzałość”. Jednakże, co podkreślił Trybunał, ograniczenia te nie tylko powodują niedogodności dla niektórych zasad i praw konstytucyjnych, ale niosą ze sobą pewne istotne korzyści dla innych interesów prawnych, które również mają znaczenie konstytucyjne, ponieważ poprzez te ograniczenia ustawodawca umożliwia korzystanie ze szczególnej ochrony prawnej przez małoletnich. Korzyści te – w ocenie Trybunału – ulegają stopniowej relatywizacji wraz ze zbliżaniem się do pełnoletności, z dwóch powodów. Z jednej strony, wraz z osiągnięciem pełnoletności małoletni uzyskuje większy stopień zrozumienia, a zatem jego szczególne potrzeby w zakresie ochrony zmniejszają się (choćby w wyniku regulacji kodeksu cywilnego dotyczącej emancypacji małoletnich – art. 314 i nast. *Código Civil*). Z drugiej strony, jak argumentowano w uzasadnieniu, ryzyko remisji objawów transseksualizmu zmniejsza się wraz ze zbliżaniem się do dorosłości. W konsekwencji Trybunał uznał, że przedmiotowe ograniczenia prawne, w stosunku do małoletnich „dostatecznie dojrzałych” i znajdujących się w „stabilnej sytuacji transseksualności”, które to miały być oceniane przez pryzmat przesłanek z art. 4 ustawy, są zbyt daleko idące i wręcz krzywdzące dla małoletnich. Pogląd ten oparto na tezie, że uszczerbek dla ich prawa do prywatności i zasady gwarantującej im przestrzeń wolności w kształtowaniu tożsamości jest w tym kontekście dobrem potrzebującym szczególnej ochrony. Krzywda dla tej grupy społecznej miała zaś być tym większa, że kwestionowany przepis miał charakter automatyczny i nie przewidywał żadnego reżimu pośredniego. Z tego powodu art. 1 ustawy 3/2007, w zakresie, w jakim znajdował zastosowanie do domniemań normatywnych tam wskazanych, nie dopuszczając indywidualizacji dla tych małoletnich, którzy mają „wystarczającą dojrzałość” i znajdują się w „stabilnej sytuacji transseksualności” oraz nie przewidując szczególnego traktowania tych domniemań, stanowił środek, który ograniczał konstytucyjne zasady i prawa w sposób nieproporcjonalny. Biorąc pod uwagę, że szkoda dla tych osób wyraźnie miała przewyższać potrzeby szczególnej ochrony prawnej tej kategorii podmiotów, okazał się – według hiszpańskiego Trybunału Konstytucyjnego – niekonstytucyjny (Bustos Moreno, 2020).

Stanowisko Trybunału Konstytucyjnego, a także inne wątpliwości wyrażane przy wielu okazjach przez różne środowiska (Macías, 2021) doprowadziły ostatecznie do tego, że 28 lutego 2023 r. przyjęto w Hiszpanii nową ustawę nr 4/2023 o rzeczywistej i skutecznej równości osób transpłciowych oraz o zagwarantowaniu praw

osób LGBT+, określaną mianem *Ley Trans*⁴. Ustawa ta wprowadza kontrowersyjne i głęboko dyskusyjne rozwiązania, kreując Hiszpanię na kraj wysoce progresywny w omawianej materii. Rozwiązaniom tym warto przyjrzeć się bliżej.

2. Założenia ustawy z 2023 r. Pojęcie tożsamości osobistej człowieka

Wejście w życie nowej ustawy radykalnie zmieniło stan prawny w zakresie procedury zmiany płci w Hiszpanii. Dotychczasowe rozwiązania, coraz częściej akceptowane w poszczególnych ustawodawstwach na świecie, zostały zastąpione rozwiązaniami liberalnymi, umożliwiającymi daleko idące przeobrażenia płciowe, które śmiało można nazwać przełomowymi (Luis, 2025). Samo uchwalenie ustawy było zresztą dla wielu dużym zaskoczeniem, zwłaszcza że wielu jej przeciwników w parlamencie liczyło, iż przez zasadę dyskontynuacji prac parlamentarnych uda się nie dopuścić do jej wejścia w życie (Grzyb, 2023).

Preambuła ustawy wskazuje na cel ustawy, jakim było osiągnięcie równości dotyczącej osób, które doświadczają dyskryminacji na różnej podstawie: orientacji seksualnej (osoby homoseksualne i ewentualnie biseksualne), fizycznej kondycji wynikającej z atypowych cech płciowych (osoby interplciowe) oraz doświadczanej dysforii płciowej (osoby transplciowe, które odrzucają płć biologiczną swojego ciała i identyfikują się z płcią przeciwną). Zadaniem ustawy ma być zatem wyeliminowanie dyskryminacji i zapewnienie, iż orientacja seksualna, tożsamość płciowa, ekspresja płciowa, cechy płciowe i różnorodność rodzinna mogą być przeżywane w Hiszpanii w pełnej wolności. Wskazuje się tam, że ustawa ma w związku z tym stanowić ważny postęp ku równości oraz sprawiedliwości społecznej, a jednocześnie być wyrazem uznania różnorodności jako wartości (Sánchez Trigueros, 2024). Oprócz tego celu ustawa określa zasady działania władz publicznych, reguluje prawa i obowiązki osób fizycznych i prawnych (publicznych i prywatnych), szczególnie środki zapobiegania, korygowania i eliminowania wszelkiej dyskryminacji w sferze publicznej i prywatnej, a także promuje udział osób LGTB+ we wszystkich dziedzinach życia społecznego (Gete-Alonso Calera, 2023).

Spośród wszystkich kwestii poruszonych w nowej ustawie interesujące są przede wszystkim te dotyczące zasad zmiany wpisu odnoszącego płci w rejestrze stanu cywilnego – nie tylko dlatego, że nowa ustawa rozszerza dotychczasowe przepisy, lecz także dlatego, że jej wejście w życie oznacza też istotną zmianę kryteriów i oceny, która ma wpływ na kwalifikację prawną osoby, jej sytuację i jednocześnie oznacza prawne uznanie tożsamości, przynajmniej w kontekście tożsamości płciowej (Benítez, 2021). Trzeba bowiem w tym kontekście wskazać, że ustawa uznaje zmianę wpisu dotyczącego płci w rejestrze stanu cywilnego za prawo. W preambule do ustawy w tym zakre-

4 Ley 4/2023, de 28 de febrero, para la igualdad real y efectiva de las personas trans y para la garantía de los derechos de las personas LGTBI, BOE-A-2023-5366.

sie wyjaśniono m.in., że: „prawo do zmiany wpisu dotyczącego płci w rejestrze opiera się na zasadzie swobodnego rozwoju osobowości (art. 10 ust. 1 hiszpańskiej konstytucji) i stanowi również wyraz fundamentalnego prawa do prywatności (art. 18 ust. 1 hiszpańskiej konstytucji).

Co szczególnie interesujące, to fakt, iż ustawa definiuje „tożsamość płciową” jako „wewnętrzne i indywidualne doświadczenie płci, tak jak każda osoba ją odczuwa i definiuje, które może, ale nie musi odpowiadać płci przypisanej przy urodzeniu” (art. 3 lit. i *Ley Trans*), będąc pierwszym aktem prawnym regulującym w Hiszpanii tzw. prawo do tożsamości osobistej człowieka (García, 2023). Nowe rozwiązania prawne uznają więc tożsamość osobistą i mają za zadanie sprzyjać identyfikacji osoby zgodnie z nią (tożsamością). Co ciekawe, uzasadnienie nowej regulacji dotyczącej sprostowania wpisu płci w rejestrze nie opiera się na tożsamości płciowej, ale na tożsamości osobistej (jako prawie konkretnej osoby) w ogóle. W tym względzie trzeba zauważyć, iż hiszpański Trybunał Konstytucyjny we wspomnianym już wyroku STC 99/2019 stwierdził m.in., że „umożliwia to osobie podejmowanie decyzji o swojej tożsamości ze skutkiem prawnym. Tożsamość, w ramach której wpisane są takie aspekty, jak imię i płeć, jest podstawową cechą człowieka. Ustalenie własnej tożsamości nie jest kolejnym aktem osoby, ale decyzją o zasadniczym znaczeniu, ponieważ stawia podmiot w pozycji umożliwiającej mu rozwijanie własnej osobowości” (BOE-A-2019-11911).

W świetle poglądów wyrażanych w hiszpańskiej nauce prawa tożsamość stanowi część stanu istoty ludzkiej. Oznacza (ujawnia) zbiór cech nieodłącznych, właściwych każdej osobie, które ją charakteryzują i odróżniają od innych, które zaznaczają lub ujawniają różnicę między „ja” a „nie ja”. W ścisłym sensie, subiektywnie, jest to świadomość (postrzeganie i odczuwanie), jaką każdy ma o sobie jako istocie ludzkiej odrębnej od innych, a jednocześnie jako członka grupy społecznej i kulturowej, w której żyje (Gete-Alonso Calera, 2023). Cechy tożsamości obejmują cechy jakościowe, fizyczne (morfologiczne) i psychiczne, atrybuty, uczucia i emocje, specyficzne zachowania życiowe (które są właściwe) we wszystkich sferach i decyzjach; ostatecznie to, czym dana osoba jest. Tożsamość rozciąga się na dane, sposoby zachowania i zachowania w grupie i grupach, do których należy osoba, i nabiera znaczenia w kontekście kulturowym konkretnego momentu historycznego (w którym dana osoba żyje) (Gete-Alonso Calera, 2023).

Jak można sądzić, tak opisana tożsamość osobista stanowi część godności człowieka i dlatego, mimo że do czasu uchwalenia ustawy *Ley Trans* nie została wyraźnie sformułowana i włączona do wykazu podstawowych praw osobistych, według poglądów wyrażanych w prawie hiszpańskim bez wątpienia jest jednym z nich. Dotychczas była ona pośrednio uznawana za pewien aspekt, który można by tak nazwać, zawarty w innych prawach podstawowych, takich jak prawo do prywatności, do wizerunku, a nawet prawo do życia i rozwoju osobowości, potwierdzone w różnych przepisach hiszpańskiej konstytucji (m.in. art. 9, 10, 15 i 18). Obecnie, wraz z uznaniem tożsa-

mości na poziomie ustawowym, choćby częściowym (tożsamość seksualna), przyjmuje się, iż tożsamość ma charakter autonomicznego prawa, niezbędnego wsparcia dla wykonywania pozostałych praw i jako takiego nieodłącznie związanego z osobą (Asúa González, 2025).

W tym świetle tożsamość osobista z jednej strony należy do sfery intymnej i osobistej każdego człowieka, co wyklucza ingerencję osób trzecich i np. reprezentację, tak że tylko sama osoba może decydować, a nie osoba trzecia w jej imieniu. Z drugiej strony, jako prawo, charakteryzuje się ono absolutnością, to znaczy ma skuteczność *erga omnes* (identyfikacja), jest przeciwstawne reszcie społeczeństwa, które nie może go ani nie uznać, ani pozbawić. Tak więc tożsamość, jako prawo osobiste, jest nierozzerwalnie związana z atrybutami osobistymi i godnością ludzką. Należy podkreślić, że fakt, iż jest to prawo absolutne i podstawowe, oznacza, że tożsamość obejmuje wszystkie stany, cechy i zachowania danej osoby (Gete-Alonso Calera, 2023). Takie teoretyczne ujęcie tożsamości osobistej znalazło odzwierciedlenie w aktualnej regulacji prawnej *Ley Trans* (Cernadas i in., 2024).

Wprowadzenie do hiszpańskiego porządku prawnego ustawowej definicji tożsamości płciowej, a pośrednio także uznanie tożsamości osobistej za wartość prawnie relewantną, skłania do postawienia pytania o normatywny charakter samej tożsamości w prawie prywatnym. W klasycznych konstrukcjach prawa cywilnego tożsamość osoby była bowiem traktowana raczej jako fakt – zespół cech biologicznych i społecznych ujawnianych w rejestrach publicznych – niż jako kategoria podmiotowego prawa jednostki. *Ley Trans* zdaje się w tym zakresie przesuwac punkt ciężkości: od obiektywnego ustalenia cech osoby ku ich subiektywnemu określeniu przez sam podmiot prawa. Tożsamość osobista przestaje być wyłącznie pochodną zdarzeń niezależnych od woli jednostki (takich jak urodzenie czy przypisanie płci przy urodzeniu), a zaczyna funkcjonować jako rezultat autonomicznej decyzji osoby, która domaga się jej uznania przez porządek prawny. Oznacza to, że prawo nie tylko chroni tożsamość, lecz także współtworzy ją poprzez mechanizmy rejestracyjne. Taka koncepcja rodzi istotne konsekwencje dogmatyczne. Po pierwsze, zmienia się relacja między statusem osoby a jej wolą – status osobisty przestaje być trwałym elementem konstrukcji osoby prawa cywilnego, a staje się kategorią potencjalnie zmienną. Po drugie, dochodzi do zatarcia klasycznego rozróżnienia między faktami prawnymi a oświadczeniami woli, skoro deklaracja tożsamości płciowej wywołuje skutki konstytucyjne w sferze prawa osobowego. Po trzecie wreszcie, pojawia się pytanie o granice autonomii jednostki w kształtowaniu elementów swojego statusu prawnego, które tradycyjnie były postrzegane jako nienaruszalne lub co najmniej stabilne (Benítez, 2021).

Uznanie tożsamości osobistej za autonomiczne dobro prawne, powiązane z godnością człowieka i swobodnym rozwojem osobowości, nie jest samo w sobie rozwiązaniem nowym. Nowością wprowadzoną przez *Ley Trans* jest natomiast normatywne sprzężenie tej koncepcji z zasadą samostanowienia, prowadzące do przyjęcia, że to właśnie subiektywne odczuwanie i deklaracja jednostki stanowią wystarczającą pod-

stawę do rekonstrukcji jej statusu prawnego. W tym sensie hiszpańska regulacja nie tylko rozszerza katalog praw osób transpłciowych, lecz także redefiniuje sposób, w jaki prawo prywatne postrzega relację między osobą, jej tożsamością a porządkiem normatywnym. Z perspektywy dogmatycznej można zatem mówić o przejściu od modelu „tożsamości ustalonej” do modelu „tożsamości uznawanej”, w którym rola państwa ogranicza się do formalnego potwierdzenia decyzji jednostki (García, 2023). Taki paradygmat, choć spójny z aksjologią autonomii i wolności osobistej, rodzi jednocześnie pytania o spójność systemu prawa, zwłaszcza w obszarach, w których status osobisty pełni funkcję porządkującą relacje rodzinne, opiekuńcze czy karne. Pytania te stają się szczególnie istotne w kontekście dalszej analizy skutków praktycznych obowiązywania *Ley Trans*.

3. Wniosek o zmianę płci według ustawy z 2023 roku. Zasada samostanowienia i jej skutki

Teoretyczne ujęcie tożsamości płciowej, oparte na koncepcji tożsamości osobistej, jak można sądzić, miało znaczący wpływ na obecny kształt przepisów hiszpańskich dotyczących tego obszaru prawa. Ustawa w znaczący sposób zmieniła bowiem dotychczasowe zasady korekty płci, poczynając od wymagań podmiotowych i formalnych, przez wymagania proceduralne, po niektóre tego skutki. Trzonowi tych rozwiązań warto się przyjrzeć.

Prezentację aktualnego rozwiązania normatywnego wypada rozpocząć od kwestii podmiotowych, które według tamtejszej nauki były jedną z przyczyn zainicjowania zmian. W tej mierze trzeba zauważyć, iż zgodnie z brzmieniem art. 43 ust. 1 *Ley Trans* każda osoba posiadająca obywatelstwo hiszpańskie, która ukończyła 16 lat, uzyskuje prawo do samodzielnego złożenia wniosku do urzędu stanu cywilnego o sprostowanie wpisu w rejestrze stanu cywilnego dotyczącego płci. Także osoby, które ukończyły 14 lat (ale nie mają skończonych 16 lat), mogą złożyć taki wniosek samodzielnie za zgodą swoich przedstawicieli ustawowych. W przypadku zaś braku porozumienia między rodzicami lub przedstawicielami ustawowymi, między sobą lub z małoletnim co do decyzji dotyczącej zmiany płci wyznacza się przedstawiciela do reprezentowania interesów małoletniego przed sądem (art. 43 ust. 2 *Ley Trans*). W odniesieniu do osób poniżej 14. roku życia, ale starszych niż 12 lat, istnieje również możliwość wystąpienia z wnioskiem o zmianę płci, choć w tym przypadku zgodę wyraża sąd (art. 43 ust. 4 *Ley Trans*).

Omawiany przepis wprowadza więc zasadę samostanowienia, określaną także jako zasada autodeklaracji płci (Pérez Domenech, 2023). Jedynym tego wymogiem jest w zasadzie złożenie oświadczenia woli i to również przez osobę o ograniczonej zdolności do czynności prawnych, jak osoba małoletnia. Urzędowa zmiana płci w żadnym wypadku nie może bowiem być uwarunkowana przedstawieniem

zaświadczeń lekarskich, opinii psychologicznych ani dokonaniem wcześniejszych zabiegów dostosowania wyglądu do płci odczuwanej (art. 44 ust. 3 *Ley Trans*), co stanowi istotny wyłom w stosunku do dotychczasowego stanu prawnego. W tym kontekście *Ley Trans* wspomina o wyrażaniu płci, czyli o manifestacji tożsamości seksualnej przez każdą osobę (art. 3 lit. j *Ley Trans*). Ustawa potwierdza więc zasadę autonomii (wolności) osoby przy podejmowaniu decyzji o tym, jaka płeć jest jej płcią prawną (rejestrową).

W kontekście podmiotowym, oprócz wieku, ustawa wyraźnie odnosi się do osób posiadających obywatelstwo hiszpańskie, co wydaje się wykluczać, co do zasady, osoby posiadające inne obywatelstwo. Sama w sobie zasada ta nie ma charakteru dyskryminacyjnego, lecz jest logiczną konsekwencją systemu, ponieważ osoba posiadająca inne obywatelstwo z definicji nie jest wpisana do hiszpańskiego rejestru stanu cywilnego. Stwierdzenie, że tylko osoby posiadające obywatelstwo hiszpańskie mogą być objęte tą zasadą, nie jest jednak całkowicie dokładne. W dalszej części tekstu ustawy, regulującego kwestię zgodności dokumentów wydanych przez organy, dopuszcza się bowiem osoby obcej narodowości, które „udowodnią prawną lub faktyczną niemożność zmiany płci i imienia w swoim kraju”, o ile spełniają pozostałe wymogi, z wyjątkiem obywatelstwa, które „mogą wystąpić o sprostowanie wpisu co do płci i zmianę imienia w dokumentach wydanych im przez właściwy organ” (art. 50 *Ley Trans*). W przyszłości, w praktyce, stosowanie tego rozwiązania może być niezmiernie interesujące, zwłaszcza w kontekście międzynarodowym.

Jeżeli chodzi o aspekty proceduralne, to trzeba tutaj wskazać, że procedura zmiany płci w Hiszpanii polega na złożeniu przez osobę zainteresowaną wniosku o wszczęcie postępowania w przedmiocie sprostowania wpisu w aktach stanu cywilnego. Organem właściwym do jego rozpoznania jest urząd stanu cywilnego (art. 44 ust. 2 *Ley Trans*). Po złożeniu wniosku osoba składająca go jest zywana do osobistego stawienia się przed urzędnikiem w celu stwierdzenia niezgodności płci wymienionej w akcie urodzenia i dokonania odpowiedniej korekty w prowadzonym rejestrze (Cuesta, 2024). Po otrzymaniu oświadczenia od wnioskodawcy urzędnik stanu cywilnego jest zobowiązany do poinformowania wnioskodawcy o zasadach powrotu do poprzedniej płci oraz o środkach pomocy i o środkach informacyjnych dostępnych dla wnioskodawcy w trakcie procedury sprostowania w zakresie opieki zdrowotnej, społecznej, zatrudnienia, edukacji i administracji, w tym o środkach dostępnych dla wnioskodawcy w celu ochrony przed dyskryminacją, promowania poszanowania i wspierania równego traktowania. Ponadto urzędnik jest zobowiązany do poinformowania osoby uprawnionej o istnieniu stowarzyszeń i innych organizacji zajmujących się ochroną praw w tej dziedzinie, do których osoba ta może się zwrócić (art. 44 ust. 5 *Ley Trans*).

W przypadku osób poniżej 18. roku życia, ale starszych niż 14 lat, wszystkie osoby zaangażowane w procedurę są zobowiązane do uwzględniania dobra małoletniego, w tym do udzielenia osobie małoletniej możliwości wypowiedzenia się

(Carrasco, 2024). W stosunku do przedstawicieli ustawowych urzędnik jest więc dodatkowo zobowiązany do poinformowania o konsekwencjach prawnych przeprowadzanej zmiany płci i związanego z tym sprostowania w rejestrze, a także do przekazania zainteresowanym niezbędnych informacji, które powinny być wyrażone w sposób jasny i przystępny, dostosowany do ich potrzeb oraz potrzeb małoletniego (art. 44 ust. 6 *Ley Trans*).

Zakończenie opisanej wyżej procedury skutkuje sporządzeniem wstępnego protokołu zmiany płci (art. 44 ust. 7 *Ley Trans*). Kolejnym etapem jest swego rodzaju zatwierdzenie wniosku. Odbywa się to, zgodnie z art. 44 ust. 8 *Ley Trans*, w terminie nie dłuższym niż trzy miesiące od pierwszego stawiennictwa w urzędzie i złożenia wstępnego wniosku o sprostowanie. Wnioskodawca jest wówczas wzywany do stawienia się przed urzędnikiem i potwierdzenia wniosku, tym samym potwierdzając również trwałość podjętej decyzji. Procedura sprostowania rejestru kończy się wydaniem decyzji przez urzędnika urzędu stanu cywilnego w terminie nie dłuższym niż miesiąc od dnia złożenia oświadczenia potwierdzającego złożenie wniosku. Decyzja winna opierać się na pełnym materiale sprawy, w tym na pierwotnym wniosku i jego potwierdzeniu (44 ust. 9 *Ley Trans*).

Od decyzji podjętej w sprawie zmiany w aktach stanu cywilnego przysługuje środek odwoławczy – odwołanie na podstawie przepisów postępowania cywilnego do organu administracji (*Dirección General de Seguridad Jurídica y Fe Pública*), co wynika z art. 44 ust. 10 *Ley Trans*. Jest to konsekwencja pozostawienia decyzji urzędniczej aparatowi swoistej kontroli publicznej, która jednak winna przede wszystkim uwzględniać interes osoby, w stosunku do której prowadzone jest postępowanie w przedmiocie korekty płci (del Mar Heras Hernández, 2024).

Dodać jeszcze można, iż w przypadku osób niepełnosprawnych ustawodawca zagwarantował im niezbędne środki wsparcia (art. 44 ust. 11 *Ley Trans*), które mają zapewnić poszanowanie praw tej kategorii podmiotów w kontekście właściwego umożliwienia im skorzystania z mechanizmów przewidzianych przepisami ustawy.

Zgodnie z art. 46 *Ley Trans* decyzja o korekcie płci ma charakter konstytutywny i wywołuje skutki z chwilą jej zarejestrowania w rejestrze stanu cywilnego (ust. 1). Z chwilą rejestracji dana osoba nabywa wszystkie prawa wynikające z jej nowego statusu (ust. 2). Sprostowanie wzmianki o płci w rejestrze oraz, w stosownych przypadkach, zmiana imienia i nazwiska, nie powodują zmiany statusu prawnego, który przed zarejestrowaniem zmiany w rejestrze miał zastosowanie do danej osoby. Ustawa pozwala przy tym na ewentualny powrót do poprzedniej płci. Zgodnie z jej art. 47 sześć miesięcy po zarejestrowaniu sprostowania wzmianki o płci w rejestrze stanu cywilnego osoby, które wnioskowały o sprostowanie, mogą powrócić do poprzedniej płci, zgodnie z taką samą procedurą jak w przypadku zmiany.

Jak zatem widać, aktualnie hiszpańskie ustawodawstwo przewiduje kompleksową regulację prawną dotyczącą korekty płci, co dobywa się na podstawie oświadczenia woli i związane jest ze zmianą danych w rejestrze stanu cywilnego. Jak wskazuje

się w tamtejszej doktrynie, w *Ley Trans* ustawodawca hiszpański faktycznie zastąpił kategorię płci biologicznej płcią kulturową i zdefiniował ją jako formę tożsamości będącej przedmiotem wolnego wyboru (Asúa González, 2025). Jeśli każda jednostka może dowolnie wybrać swoją płć prawną (wystarczy oświadczenie woli), to kategorie prawne płci i podział na kobiety i mężczyzn traci sens (Grzyb, 2023). Należy przy tym pamiętać, co zresztą podkreśla nauka hiszpańska, że społeczeństwo opiera się na binarnym podziale na dwie płcie (żeńską i męską), w wyniku czego powstają dwie płcie społeczne. Co jednak szczególnie interesujące, w hiszpańskim ustawodawstwie, po wejściu w życie *Ley Trans*, nadal nie zdefiniowano terminu „płć” w przepisach prawa i nadal, mimo że nie zostało to wyraźnie stwierdzone, utrzymuje się jej oczywiste powiązanie z pojęciem biologicznym, z zastrzeżeniem dopuszczenia różnorodności sytuacji uwzględnionych w ustawie, ale także z jej mieszaniami z pojęciem płci społecznej. Ma to istotne konsekwencje, ponieważ w przepisach prawnych nadal pozostaje dimorfizm płciowy, czyli podział osób na kobiety (samice) i mężczyzn (samce) oraz podział płci na żeńską (kobiecość) i męską (męskość), zgodnie z wzorcami wyznaczonymi przez dane społeczeństwo (Gete-Alonso Calera, 2023).

4. Niektóre praktyczne aspekty stosowania *Ley Trans* i związane z tym wątpliwości

Nowa ustawa, jak wynika z powyższego, znacząco uprościła procedurę zmiany płci w tamtejszym systemie prawnym. Budzi jednak, tak zresztą jak budziła na etapie legislacyjnym, istotne wątpliwości (Cernadas i in., 2024). Dotyczą one wielu aspektów, w szczególności zaś liberalnego i progresywnego podejścia do procedury korekty płci. Wyniki prowadzonych badań co do stosowania ustawy w praktyce wykazały wyraźne różnice między dyskursem osób popierających ustawę transpłciową a dyskursem osób sprzeciwiających się jej przyjęciu. W tym pierwszym wypadku działalność określonych grup lobbingowych skupia się na propagowaniu praw człowieka i ujawnianiu transfobii doświadczanej przez osoby transseksualne. Z kolei druga grupa zazwyczaj podkreśla możliwe zagrożenia związane z ustawą (Ros-Moreno i in., 2024). W szczególności analiza stanowisk wyrażanych przez środowiska transseksualne pokazuje, że postrzeganie potencjalnej krzywdy i agresji stało się jednym z kluczowych czynników powodujących dyskomfort. Z kolei analiza stanowisk przeciwników ustawy, zdaniem hiszpańskiej nauki, pokazuje konieczność szerszego wsparcia edukacyjnego społeczeństwa celem głębszej analizy postaw, emocji, przekonań i wiedzy, które powszechnie powodują raczej odrzucenie poparcia dla praw osób transpłciowych (Cernadas i in., 2024).

Obserwacja praktyki stosowania przepisów ustawy, jak też analiza pierwszych głosów nauki wypowiedzianych po jej wejściu w życie pokazuje, iż zasadność tak głębokiego uproszczenia korekty płci, jaka obecnie ma miejsce w Hiszpanii, może

budzić istotne wątpliwości. Tytułem przykładu można wskazać choćby przeprowadzone przez dziennikarzy śledztwo, które wykazało, że w jednej z jednostek wojskowych stacjonujących w Ceucie (hiszpańskie miasto położone na północy Afryki) z możliwości korekty płci na podstawie *Ley Trans* skorzystało w jednym czasie 41 żołnierzy, przy czym, co istotne, tylko czterech z nich dokonało oficjalnej, urzędowej zmiany imienia i nazwiska. Jak wykazali dziennikarze, motywacją przyświecająca zmianom płci związana była przede wszystkim z tym, iż według hiszpańskiego prawa kobieta służąca w wojsku ma prawo do wyższego wynagrodzenia, czego *ratio legis* jest zrekompensowanie nierówności, których kobiety miałyby doświadczać w różnych sytuacjach. Ponadto, wskazanym żołnierzom, po zmianie płci na ich prośbę, przyznano pokoje jednoosobowe z łazienką w koszarach, wyjaśniając, że „osoby te czułyby się niezręcznie we wspólnej łazience z osobami obu płci”. Zmiana płci pozwoliła również dotychczasowym mężczyznom (a po zmianie płci – kobietom) na dłuższe włosy i kolczyki, co w wypadku płci męskiej jest w hiszpańskim wojsku wyraźnie zabronione (Marco Chavarria, 2024). Innym nieoczekiwanym efektem zastosowania przepisów ustawy *Ley Trans*, związanym z założeniami i licznymi wysiłkami hiszpańskiego rządu co do zwiększania obecności kobiet w służbach mundurowych, jest choćby fakt, iż w ciągu pierwszego roku funkcjonowania ustawy około 200 żołnierzy i policjantów legalnie zmieniło płeć z męskiej na żeńską, co automatycznie statystycznie zwiększyło liczbę kobiet w służbach mundurowych (*Hiszpania: Legalna zmiana płci...*, 2024). Paradoksalnie jednak, wraz ze wzrostem liczby wniosków o korektę płci rosła także liczba przypadków, w których żołnierze zmieniali płeć tylko po to, by otrzymać awans, co stwierdzały kolejne sądy w indywidualnych sprawach (Pascual, 2023). Równie ciekawy aspekt związany ze zmianą płci dotyczy także więźniów. Można tutaj wskazać opisywany w hiszpańskiej literaturze stan faktyczny, w którym jeden ze skazanych, odbywając karę pozbawienia wolności w hiszpańskim Alicante za liczne rozboje, kradzieże i porwania, w toku postępowania dokonał korekty płci (z męskiej na żeńską). Na skutek tego, za zgodą Dyrekcji Zakładu Karnego, został przeniesiony do bloku żeńskiego. Wkrótce potem, jako osoba homoseksualna, dokonał zapłodnienia innej osoby osadzonej. W rezultacie kierownictwo więzienia decyduje się ustawić dwie zmiany w łazienkach, by uniknąć kontaktów seksualnych między zadeklarowanymi więźniami transpłciowymi i biologicznymi kobietami (Ortiz, 2023). Sytuacja więziennictwa hiszpańskiego z tego powodu zdaje się zresztą prowadzić także i do wielu innych możliwych absurdów (Cecilia Pollos, 2023). Jeszcze inne wątpliwości dotyczą tzw. przestępstw przeciwko płci i dyskusji dotyczącej tego, czy mężczyzna po zmianie płci może odpowiadać za czyny popełnione przeciwko płci przeciwnej (popełnione przed korektą płci) (Pena, 2024). Aktualnie podobnych wątpliwości jest wiele więcej (Gil i in., 2024).

Podsumowanie

Transseksualizm to zjawisko, które zdaniem wielu wymaga regulacji prawnej. Pogląd ten został zaakceptowany w Hiszpanii, gdzie tamtejszy ustawodawca zdecydował się w kompleksowy sposób określić prawne aspekty korekty płci. Rozwiązanie normatywne w postaci ustawy *Ley Trans* zdaje się być rozwiązaniem mocno progresywnym, wprowadzającym w zasadzie dużą dowolność i daleko idąca liberalizację w zakresie tożsamości płciowej. Analiza *Ley Trans* prowadzi jednak do wniosku, że znaczenie tej regulacji wykracza poza samą liberalizację procedury korekty płci. Ustawa ta w sposób dorozumiany, lecz systemowo doniosły, rekonstruuje bowiem pojęcie tożsamości osobistej w prawie prywatnym, przesuując je z obszaru faktów obiektywnych do sfery autonomicznej decyzji jednostki. Tożsamość – dotychczas ujmowana jako względnie trwałe element statusu osoby – zostaje potraktowana jako kategoria normatywna, której treść współtworzy sam podmiot prawa poprzez oświadczenie woli wywołujące skutki konstytutywne. W tym sensie hiszpańska regulacja realizuje model „tożsamości uznawanej”, w którym rola państwa sprowadza się do formalnego potwierdzenia subiektywnej deklaracji jednostki.

Takie ujęcie, choć spójne z aksjologią godności i swobodnego rozwoju osobowości, rodzi pytania o granice samostanowienia w kształtowaniu statusu prawnego osoby oraz o spójność systemu prawa w obszarach, w których kategorie płci i statusu osobistego pełnią funkcję porządkującą. Praktyczne wątpliwości ujawniające się na tle stosowania *Ley Trans* – w szczególności w prawie rodzinnym, karnym czy w sferze prawa publicznego – nie mają zatem charakteru incydentalnego, lecz wynikają z głębszej zmiany paradygmatu postrzegania relacji między osobą, jej tożsamością a porządkiem normatywnym.

Jak pokazuje praktyka, według dostępnych statystyk, w Hiszpanii w 2004 roku tylko 3 osobom udało się legalnie zmienić płeć. Z kolei niespełna dwadzieścia lat później, po tygodniu obowiązywania *Ley Trans* okazało się, że w całym kraju nastąpiła fala wniosków o zmianę w rejestrze stanu cywilnego co do płci, w wyniku czego po roku obowiązywania ustawy 5 139 dokonało korekty płci (ok. 15 osób dziennie). Większość złożonych wniosków pochodziła od mężczyzn (64%) (*Hiszpania: Legalna zmiana płci...*, 2024). To może zastanawiać, z pewnością zaś pokazuje, że w tamtejszym społeczeństwie tego rodzaju regulacja prawna była oczekiwana i jest dość często wykorzystywana.

Odpowiedź ustawodawcy hiszpańskiego na potrzeby tamtejszego społeczeństwa nie jest jednak powszechnie akceptowana, zarówno w Hiszpanii, jak i w innych krajach Europy. Oceniając prawodawstwo hiszpańskie, niekiedy podnosi się zbyt daleko idące konsekwencje stosowania nowego prawa, zwłaszcza w relacjach rodzinno-prawnych i opiekuńczych. Dostrzega się też istotne wątpliwości w obszarze pomocy społecznej czy prawa karnego. Rozwiązując więc jeden istotny problem społeczny, jak można sądzić, sprowokowano kolejne problemy, z którymi obecnie tamtejszy prawo-

dawca musi się borykać. Czy przyszłość *Ley Trans* jawi się jako kolorowa, czy też jest to ustawa o charakterze incydentalnym i przejściowym – to pokaże czas. Na chwile obecną zdaje się to być bardzo nowoczesnym paradygmatem dla innych ustawodawców poszukujących odpowiedzi na pytanie o to, jak rozwiązać prawnie kwestię dopuszczalności zmiany tożsamości płciowej. Propozycja hiszpańska znacząco odchodzi od tradycji, stając się istotnym wyzwaniem dla nowoczesnych ustawodawców.

BIBLIOGRAFIA

- Anarte, L. F. (2022). The Right to Gender Self-Determination in Spain. Lessons from Autonomous Communities. *The Age of Human Rights Journal*, 18, 83–104.
- Asúa González, C. I. (2025). La constancia registral del sexo (a propósito de la ley trans). *Derecho Privado y Constitución*, 46, 13–67.
- Będziejewska-Michalska, M. (2024). Prawne aspekty korekty płci. *Gazeta Policyjna*, 4. <https://gazeta.policja.pl/997/archiwum-1/2024/numer-41-052024-r/245570,Prawne-aspekty-korekty-plci.html>
- Benítez, O. S. (2021). ¿Existe un derecho a la identidad sexual? *Anuario de la Facultad de Derecho*, 14, 71–102.
- Bustos Moreno, Y. B. (2008). *La Transexualidad (De acuerdo a la Ley 3/2007, de 15 de marzo)*. Dykinson.
- Bustos Moreno, Y. B. (2020). La legitimación de los menores de edad a los efectos del reconocimiento legal de su identidad de género: Estado de la cuestión tras la Sentencia del Tribunal Constitucional 99/2019, de 18 de julio de 2019. *Derecho Privado y Constitución*, 36(36), 79–130.
- Camacho Zambrano, M. (2017). *Víctor y Victoria: transexualidad y políticas públicas. Estudio de caso de un transmigrante económico latinoamericano en Barcelona*. Universitat Autònoma de Barcelona.
- Carrasco, C. G. (2024). El interés superior del menor en la ley 4/2023, para la igualdad real y efectiva de las personas trans y para la garantía de los derechos de las personas LGTBI. w: L. S. Pallarés & M. de los Á. Z. Cariñana (red.), *Vida familiar e infancia en una sociedad globalizada con perspectiva de género* (ss. 107–161). Tirant lo Blanch.
- Cecilia Pollos, C. (2023). ¿Influye la Ley Trans en las violencias contra la mujer y en los centros penitenciarios? *Diario La Ley*, 10261(10261).
- Cernadas, N., Bonache, H., Cortina, H., Chas-Villar, A., & Delgado, N. (2024). Understanding Attitudes Toward Spain's Trans Law: A Content Analysis. *Analyses of Social Issues and Public Policy*, 24(3), 980–996.
- Cserne, P. (2011). Drafting Civil Codes in Central and Eastern Europe. A Case Study on the Role of Legal Scholarship in Law-making. *Pro Publico Bono Online*, 1–34.
- Cuesta, H. Á. (2024). Ley 4/2023, de 28 de febrero, para la igualdad real y efectiva de las personas trans y para la garantía de los derechos de las personas LGTBI. w: M. E. C. Baamonde (red.), *Los Briefs de la Asociación Española de Derecho del Trabajo y de la Seguridad Social. Las claves de 2023* (ss. 97–103). Grupo Editorial Cinca.
- del Mar Heras Hernández, M. (2024). El principio de autodeterminación de género. Apuntes prácticos sobre el procedimiento de rectificación de la mención registral relativa al sexo. *Revista Actualidad Jurídica Iberoamericana*, 20(6), 524–553.

- Díaz Fraile, J. M. (2009). Identidad sexual y Registro Civil. Exégesis de la ley 3/2007, de 15 de marzo reguladora de la rectificación registral de la mención relativa al sexo de las personas. w: M. T. Areces Piñol (red.), *Estudios jurídicos sobre persona y familia* (ss. 81–114). Comares.
- García, S. H. (2023). *Transexualidad, sexo, género e identidad jurídica: LGTBIQ+ y Ley trans de 2023*. Aranzadi.
- Gete-Alonso Calera, M. del C. (2023). La rectificación del sexo en la nueva legislación española: a propósito de Ley 4/2023, de 28 de febrero, para la igualdad real y efectiva de las personas trans y para la garantía de los derechos de las personas LGTBI. *Revista de Ciencias Sociales*, 82, 15–53.
- Gil, E. G., Martí, J. M. F., Agulló, M., Molina, D., Campos, R., Artal, J., Blanch, J., Faure, A. V., & Montejo González, Á. L. (2024). Reflexiones sobre la aplicación de la “Ley Trans” en la atención sanitaria. *Psicosomática y psiquiatría*, 28, 90–104.
- González, S. Á. (2007). La Ley 382007, de 15 de marzo, reguladora de la rectificación registral de la mención relativa al sexo de las personas y la legitimación restringida a nacionales españoles. *Revista española de derecho internacional*, 59(1), 441–445.
- Hernandez, S. (2024). Beyond the Binar ond the Binary: Analyzing Transgender Legislation in Spain and Its Implications for Equality and Rights. Independent Study Project Collection, 3837. https://digitalcollections.sit.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=4861&context=isp_collection
- Hiszpania: Legalna zmiana płci wzrosła o 400%*. (2024). *Afirmacja*. <https://afirmacja.info/2024/03/23/hiszpania-legalna-zmiana-plci-wzrosla-o-400/>
- Krawczyk, P., & Świącicki, Ł. (2020). ICD-11 vs. ICD-10 – przegląd aktualizacji i nowości wprowadzonych w najnowszej wersji Międzynarodowej Klasyfikacji Chorób WHO. *Psychiatria Polska*, 54(1), 7–20.
- Lloveras i Ferrer, M.-R. (2008). Una ley civil para la transexualidad. *Indret: Revista para el Análisis del Derecho*, 1, 1–16.
- Luis, S. S. (2025). *Los fundamentos constitucionales de la autodeterminación del género de las personas trans*. Universidad de La Laguna.
- Macías, E. A. (2021). Reframing the Timeless Debate about the Legal Implications of Transsexuality. Special Reference to the Situation of Minors after Spanish Constitutional Court Judgment 99/2019 of 18 July 2019. *Oñati Socio-Legal Series*, 11(3), 930–947.
- Grzyb, M. (2023). Zmiana płci „na słowo”. Praktyczne implikacje hiszpańskiej Ley Trans. *Prawo wDziałaniu*, 56, 102–120.
- Marco Chavarria. (2024). La cabo Roberto, mujer que ha cambiado de sexo en el Ejército: “Externamente soy un hombre hetero e internamente una mujer lesbiana”. *La Razon*. https://www.larazon.es/actualidad/cabo-roberto-mujer-que-cambiado-sexo-ejercito-externamente-soy-hombre-hetero-internamente-mujer-lesbiana_2024030665e8369fd3310300012b85e6.html
- Martín Azcano, E. M. (2016). Transexualidad y menores: sobre la constitucionalidad de su falta de legitimación para solicitar la rectificación de la mención registral de sexo. *La Ley Derecho de Familia. Revista jurídica sobre familia y menores*, 10(10).
- Ortega Arjonilla, E. (2014). *La cuestión de sexo/género en medicina: tecnologías de reasignación de sexo y valores de género en España*. Universidade de Santiago de Compostela.

- Ortiz, A. M. (2023, sierpień 8). Un preso se autodetermina mujer y embaraza a otra interna tras ser enviado al módulo femenino. *El Mundo*. <https://www.elmundo.es/espana/2023/08/08/64d29295e4d-4d8130d8b458e.html>
- Pascual, A. M. (2023, wrzesień). El juez deniega el cambio registral de sexo a un militar que quería hacer fraude de ley para ascender. *Público*. <https://www.publico.es/politica/juez-deniega-cambio-registral-sexo-militar-queria-fraude-ley-ascender.html>
- Pena, A. (2024, styczeń). Un maltratador cambia de género y elude ser juzgado en A Coruña por violencia contra la mujer. *El Ideal Gallego*. <https://www.elidealgallego.com/articulo/a-coruna/maltratador-cambia-genero-elude-juzgado-coruna-violencia-contra-mujer-4688300>
- Pérez Domenech, R. (2023). Legislar identidades de género. Desafío y negociaciones de la nueva „Ley trans”. w: D. P. Díaz (red.), *El gobierno de los cuerpos disidentes: un estudio de la cuestión trans desde las fronteras del derecho* (ss. 51–80). Tirant lo Blanch.
- Ros-Moreno, E., García-Rojas, A. D., & Carrasco-Macías, M. J. (2024). Current Reality About The Trans Inclusion In Spain. *Generos. Multidisciplinary Journal of Gender Studies*, 13(3), 175–196.
- Sánchez-Holgado, P., Gomes-Barbosa, M., Mera-Alonso, D. J., & Arcila-Calderón, C. (2024). Social Debate and Hate Speech around the Trans Law in Spain: A Systematic Literature Review. *Sexuality, Gender & Policy*, 7, 404–420.
- Sánchez Trigueros, C. (2024). El régimen sancionador de la “Ley Trans” (4/2023, de 28 de febrero), para la igualdad real y efectiva de las personas trans y para la garantía de los derechos de las personas LGTBI. *Revista General de Derecho del Trabajo y de la Seguridad Social*, 69.
- Załucki, M. (2022). Wybrane wyzwania kodyfikacyjne polskiego prawa rodzinnego. *Białostockie Studia Prawnicze*, 3, 107–118.